

præsenterer et indsamlet erindringsmateriale: Erindringer om ungdomsarbejdet i Vejlbysogn på Vestfyn. Uddrag af Svend Olsens håndskrevne beretning. Uddragene, der når bortses fra enkelte opklarende parenteser, er bragt ubearbejdede, stammer fra et 113 sider langt manuskript, og Kurt Larsen har valgt at bringe mere centrale episoder omkring vækkelsen og livet i KFUM. Et andet eksempel på det fremkomne materiale præsenteres af arkivindsamlingskampagnens anden ansatte cand. mag. Jytte Skaaning, Odense i artiklen Postkortet, der blev levende. Her er tale om optryk af et par dokumenter sammen med spredte og ligeledes ubearbejdede korte erindringskitser om en af Indre Missions bogsølgere.

Cand.phil. Niels Løgager Nielsen, Århus, beskæftiger sig i artiklen: Blandt faldne Kvinder, med oprettelsen i 1877 af Magdalenehjemmet i København og ikke mindst hjemmets første leder, Thora Esche. I hjemmet skabtes der plads for byens prostituerede kvinder, og der blev tilbudt dem undervisning i husholdning, så de kunne tage arbejde som tjenestepiger og dermed skabe sig selv et livsgrundlag. Man savner dog oplagt en stillingtagen til historikeren Tinne Vammens behandling af samme problem i bogen Rent og urent. Hovedstadens piger og fruer 1880-1920 (1986), hvor Magdalenehjemmet sættes ind i en større sammenhæng.

Stud.theol. Marinus Thygesen, Århus, viser med artiklen: Indre Missionsfiskerne i Esbjerg, at Indre Mission i Esbjerg skønt tidligt på færde i 1874, først op mod århundredskiftet fik fiskerne med, men da kom de også i stort omfang. Forfatteren forholder sig til den opfattelse, at fiskere gennem deres farefulde arbejde og fiskeriets ejendomsforhold skulle være særligt disponerede for Indre Mission. Han når dog

tilsyneladende frem til, at årsagen til den sene, men stabile fiskertilslutning til Indre Missions i Esbjerg lå deri, at disse fiskere rekrutteredes fra de allerede etablerede indre-missionske samfund langs vestkysten ikke mindst fra de store vækkelsessamfund især i Harbøre og Vorupør, og at tilflytterne også bevarede tætte relationer hertil. Derfor finder Mrinus Tygesen i Esbjerg de samme organisationsformer med søndagshvilende fiskeri og det gammel-dags kystfiskeri.

Med en ret informativ artikel af sognepræst Hans Peter Nohns, København, om Det danske Missionselskabs missionskole 1890-1905, får vi et indblik i DMSs missionærers baggrund og den skoling de gennemgik. Interessant er det, at det var Indre Missions kritik af en for bibelkritisk undervisning, der bevirkede skolens lukning i 1905.

At denne nye serie vil fremme og institutionalisere studier i Indre Mission historie både i og uden for bevægelsen, kan der næppe være tvivl om. Dog synes den brede målgruppe ikke at appellere til dyberegående undersøgelser. Men at vi også kan forvente os mere forpligtende bidrag fra projektet i de kommende år fremgår af bogens sidste sider, hvor Vagn Wåhlin skitserer en større undersøgelse om Indre Missions skolehistorie. Den forventes at udkomme i løbet af 1991!

Sidsel Eriksen

Verner Bruhn: *Kirkeliv i Esbjerg. Vor Frelses kirke i 100 år.* (Menighedsrådet i Vor Frelses sogn, 1987). 195 s.

I anledning af 100-året for den første kirke i Esbjerg har det lokale menighedsråd udgivet et særdeles smukt festskrift, udarbejdet af lokalhistorikeren Verner Bruhn. Trods titlen ligger bo-

gens hovedvægt – også kildemæssigt – på kirkebygningen og menighedsrådet. Esbjergensere vil ikke forgæves lede efter detaljer vedrørende kirkens arkitektur og udsmykning, skiftende præster og funktionærer samt små og store menighedsrådsanliggender. Herved kommer bogen til at give et godt indblik i de lokale nedslag af den generelle folkekirkelige udvikling i perioden – en udvikling, som forfatteren har et godt overblik over.

Bogens interesse i videre kredse består dog i dens beskrivelse af byens kirkeliv, der altovervejende domineres af Indre Mission (IM). Mens en righoldig litteratur omhandler den grundtvigske bevægelse, har vi først i de senere år fået videnskabelige undersøgelser af IM i lokalområder. Det har drejet sig om udvalgte jyske landsogne, så vi mangler stadig studier fra byområder. For Esbjergs vedkommende foreligger der nu et godt udgangspunkt for et videre arbejde i nærværende bog, der beskriver IMs mangesidige virke i byen – lige fra den daglige bespisning af 500 børn til eget skibsforsikringsselskab. Særlig værdifuld forekommer redegørelsen for had/kærlighedsforholdet mellem IM og Socialdemokratiet; et forhold der kaster lys over begge bevægelseres historie på landsplan i århundredets første halvdel.

Blot kunne man have ønsket, at forfatteren havde søgt at komme mere bagom de mange aktiviteter til en dybere forståelse af miljøet, og at han havde arbejdet videre med sine ansatser til en beskrivelse af IM-miljøets sociale basis.

Kurt E. Larsen

Anders Monrad Møller: *Jagt og skonneret*. (Falcon, 1988). 273 s.

Bogen er en naturlig fortsættelse af forfatterens disputats fra 1981 – Fra galeoth til galease. Det gælder så vel ud-

styr, lay-out som metodik. Begge bøger titler siger noget tidstypisk om de mest almindelige sejlskibstyper i 17- og 1800årene. Nærværende titel karakteriserer småskibsfarten fra 1814-64, lige før dampskibene for alvor masede sig ind i småskibsfartens århundredgamle trafikmønster og revolutionerede alt med faste sejlplaner og sejlads over flere af årets måneder.

Det er en sproglig veloplagt forfatter, der lægger sine dybtgående undersøgelser frem. I indledningen polemiserer han således sagligt, men alligevel muntert ironisk over den tidligere forsknings behandling af emnet, og når frem til, at de traditionelle opfattelser af søfart og handel har været aldeles misvisende, hvilket skyldes, at stregerne i dette billede har været sat til papiret i København, ofte med inspiration fra kvarteret omkring Amaliegade, og derfor set i lyset af den nye tids mange dampskibsrederier, der netop havde adresser her.

Til en nyttegning af provinsskibsfarten benytter Anders Monrad Møller et kildemateriale, som den tidligere forskning kun i beskedent mål har interesseret sig for. Det er toldvæsenets arkiver med toldkopibøger, skibslistes og meget mere. Undervejs lader han sin forskningsproces' mange spørgsmål komme klart til udtryk: hvorfor har dette eller hint emne ikke været behandlet tidligere – hvorfor er f.eks. de danske havnes historie aldrig skrevet »når materialesituationen for havnene er forrygende gunstig« – og det er en karakteristisk detalje. Forfatteren er særdeles velbevandret i problemstillinger og det uhyre kildemateriale – trykt som utrykt – men denne viden ønsker han absolut ikke at holde for sig selv, men øser nturligt ud af den – med opfordringer om at gå i gang med konkrete undersøgelser.

Dele af det store kildemateriale har